

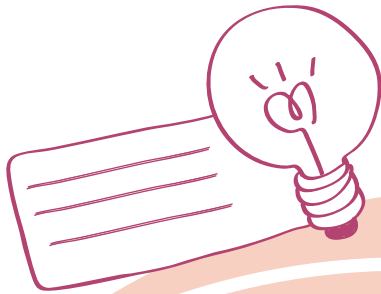
فناوری جایگزین آموزش ~~هنرمند~~ نیست

((مهدی واحدی))

یک سؤال جدی قابل طرح این است که آیا فناوری راه‌حلی اساسی و نهایی در آموزش محسوب می‌شود؟ یعنی اگر ما در فرایند آموزش و پرورش، از فناوری‌ها به‌طور کامل و درست استفاده کنیم، مشکلات و مسائل حل می‌شوند؟

در پاسخ به سؤال بالا پرسش دیگری نمایان می‌شود که به‌نوعی جواب سؤال اول در آن نهفته است! آیا مشکلات، مسائل و نیازهای فعلی آموزش و پرورش به دلیل عدم استفاده از فناوری ایجاد شده‌اند که حال به‌واسطه استفاده از آن انتظار حل این مشکلات را داشته باشیم؟ امروزه انواع متنوعی از فناوری‌ها وارد حوزه آموزش شده‌اند، از جمله: دیسک‌های فشرده، آزمایشگاه‌های مجازی، رایانه‌ها، اینترنت، واقعیت افزوده و مجازی، انواع نرم‌افزارهای آموزشی، تلفن همراه و ابزارهای قابل حمل فناورانه، تلویزیون‌های آموزشی، پست الکترونیکی، شبکه‌های اجتماعی مجازی و سامانه‌های یادگیری الکترونیکی. آیا وجود این همه امکان فناورانه و استفاده از آن‌ها، تضمینی است بر حل مسائل کنونی آموزش و پرورش؟ یعنی اگر به کمک این‌ها مدرسه‌ها را مجهز و هوشمند (ابزاری) کردیم، مسائل حل می‌شوند؟ پاسخ این است: با وجود بعضی اندیشه‌های قدیمی و ناکارآمد که متأسفانه گاهی در فرایندهای سیاست‌گذاری و اجرا فریز هم شده‌اند، خیر!

امروزه بیشتر و پیش‌تر از وارد کردن انواع ابزارهای فناورانه برای حل چالش‌ها، باید به‌طور اساسی و ریشه‌ای نسبت به گذشته متفاوت اندیشید. اما درباره چه باید متفاوت اندیشید؟ در ادامه توضیح می‌دهم:

اجزا و ارکان اصلی آموزش و پرورش نسبت به گذشته معنا و شکل متفاوتی به خود گرفته‌اند. مهم‌ترین این ارکان و تغییراتشان عبارت‌اند از:

دانش آموز: امروزه این محور فرایند یاددهی - یادگیری را یادگیرنده می‌خوانند که سایر ارکان حول او معنا می‌یابند و به تمامی در مسیر خدمت به او و کمک به تحقق نقش‌ها و اهداف او تلاش می‌کنند. او دیگر فقط یک منبع خالی آماده‌انباشته شدن نیست!

علم و دانش: پیش‌ترها معلم واجد علم و دانش، وظیفه انتقال آن را به دانش‌آموزان به عهده داشت. این علم و دانش به‌طور عمومی اطلاعات، مفاهیم، روش‌ها و فرایندهای علوم را در بر می‌گرفتند که غالباً باید حفظ می‌شدند و بعدها، به‌هنگام ارزشیابی، از انبان ذهنی و حافظه دانش‌آموزان فراخوانده و در سطور برگه امتحانی تحویل داده می‌شدند (بانکداری آموزشی!) اما اکنون تمام علم و دانش باید در خدمت «حل مسئله» و «رشد همه‌جانبه» باشد.

آموزش: پیش‌تر یک فرایند عموماً یکسویه از جانب معلم به دانش‌آموز، برای انتقال اطلاعات، محسوب می‌شد، اما اکنون از آن به جریان یاددهی - یادگیری تعبیر می‌شود که نه محدود به حدود کتاب‌ها و نه محصور به حصار کلاس‌هاست.

مدرسه و کلاس: برحسب عادت‌های مألوف و تجربه‌های مأنوس، مدرسه و کلاس با جغرافیایی معین، محل اصلی تحقق آموزش و تربیت بود. اما اکنون از تعبیر محیط‌های یادگیری استفاده می‌شود که البته نامحدودند؛ هم به لحاظ مکان و هم به لحاظ زمان. امروزه هر جا که در آن بشود آموخت، به‌نوعی می‌تواند مدرسه باشد و کلاس درس.

معلم: گرچه همیشه محوریت دارد و خواهد داشت، ولی از حاکم مطلق کلاس درس و فرایند آموزش به تسهیل‌گر جریان یاددهی - یادگیری و مربی تبدیل شده و طبعاً نیازمند کسب شایستگی‌ها و مهارت‌های این

تسهیل‌گری و مربیگری است.

محتوا: از کتاب درسی و جزوه معلم تبدیل شده است به منابع غنی، آزاد، چندرسانه‌ای و متکثر.

فناوری: در دریافت ناصحیح و محدود سابق، مفهوم ابزاری داشت، اما امروزه فناوری یعنی کاربرد آخرین یافته‌های علم برای حل مسائل در عمل. این‌ها ارکان مهم جریان آموزش‌اند و تغییراتی جدی که به خود دیده‌اند. البته می‌توان مواردی را به این‌ها افزود، ولی فعلاً همین‌ها برای درک آنچه مد نظر است کافی هستند!

حال سؤال جدی این است: اکنون که این تغییرات گفتمانی در معنای ارکان آموزش رخ داده‌است، آیا راهبردها، فرایندها و مواجهه‌ها در سطوح گوناگون، از سیاست‌گذاری تا کف میدان کلاس، نباید تغییر کند؟

مدل‌ها و روش‌های آموزشی عصر صنعتی (و پیشاصنعتی که امروز بعضاً در مدارس ما مرسوم است) نمی‌تواند پاسخگوی نیازهای آموزشی دوران اطلاعاتی و پسااطلاعاتی دنیای کنونی باشد!

بازگردیم به سؤال ابتدایی مطرح شده: نقش فناوری کجای این قصه است؟ کجای راه‌حل به فناوری بازمی‌گردد؟

خلاصه می‌کنم: فناوری اطلاعات و ارتباطات به ما کمک می‌کند اجزا و ارکان آموزش را متناسب با نیازهای نوین بازتعریف، بازسازی و بازطراحی کنیم. فناوری جایگزین و جانشین آموزش نیست، بلکه عنصر جدایی‌ناپذیری از مدل‌های جدید آموزش محسوب می‌شود. فناوری نه در مقام نفی و تضاد با سنت‌های گذشته آموزش است و نه در بست مؤید و مصدق آن‌ها. بلکه در خدمت است برای گذار از روش‌های منسوخ گذشته به الگوها و روش‌های موردنیاز دوران جدید. پس، فناوری راهی است برای رسیدن به راه‌حل‌ها.

